

nim časom, v katerem je Zgodovina prikrita in trajanj skrčeno in obvladano." (str. 223)

Človeški čas, ki ga ne delajo zgodovinski dogodki, pa ni le posebnost burgundske vasice, temveč ga najdemo v najrazličnejših skupnostih²⁵ v različnih časovnih obdobjih²⁶, čeprav ga vsaka skupnost dojema drugače, saj vsaka pri dojemanju časa tudi izhaja iz različnih kategorij.

Na koncu naj še poudarim, da mi je bila ocena te knjige dobrodošel povod za grobo nakazanje razmerja med etnologijo in zgodovino, predvsem, kaj sta se naučili druga od druge. Čeprav je bilo med znanostmi že veliko izmenjanega, se izmenjavanje danes nadaljuje, s čimer se znanosti povezujejo v vse tesneje prepletano skupnost. Če nočemo zgodovine marginalizirati, se takšne prihodnosti ne smemo plašiti, kajti ona ni le stvar izbire, temveč naša nujnost. In pri pustolovščini odkrivanja drugega igra prav etnologija in/ali antropologija pomembno vlogo.

Andrej Pančur

NA FRANCOSKEM PRAVIJO...

The New Cultural History, (Edited and with an introduction by Lynn Hunt), 244 strani, University of California Press Berkeley, Los Angeles, London 1989.

Zbornik s ponašenim naslovom "Nova kulturna zgodovina", ki je ugledal luč sveta že "davnega" 1989. leta, je delo gruše francosko orientiranih teoretikov zgodovinopisja z različnih ameriških univerz. Že posvetilo ("To Natalie Zemon Davis, inspiration to us all") nas nekako pripravi na vse tisto, s čimer nas bodo na naslednjih straneh "zasuli" pisci tega zbornika.

Sestavke obširno predstavi uvodnik urednice Lynn Hunt, iz katerega izvemo komu (Rogerju Chartieru) ali čemu (približevanju zgodovine drugim humanističnim vedam - npr. sociologiji) se moramo zahvaliti za pričujoč zvežič. Urednica se najprej ubada z Braudelovo

trojno strukturiranostjo družbe (najgloblje tiče v njej praktično nespremenljivi geografski dejavniki, počasi, a vendarle se spreminjata mentaliteta in gospodarstvo, na sami razburkani površini pa se vrste dogodki - komaj obstojnejši od vodne pene). Precej prostora je v uvodniku namenjeno piseem in urednikom Analov (Mare Bloch, Lucien Febvre) ter razvoju analistične šole (nastala po 1945), na kratko avtorica oriše tudi pot zgodovinopisja do dandanašnje interdisciplinarnosti ter obrata k zgodovinskosti namesto k dogodkovnosti. (Rezultati so precej znani pa trend razvoja zgodovinopisja tudi, zato res ne vem, ali se bralstvo splača utrujati z odstotnimi deleži o doktoratih s področja "zgodovine" in tistih s področja "dogodkoslovja".)

Po uspešno absolviranem uvodniku "smemo" na pot "nove kulturne zgodovine".

Prvi prispevek je delo Patricie O'Brien, izredne profesorice na kalifornijski univerzi v mestu Irvine, ki se sicer pokliče ukvarja s francoskim kazenskim sistemom 19. stoletja, za zbornik pa je napisala sestavko o teoriji zgodovinopisja, v katrem obravnava Foucaultov boj za privlačnejše zgodovinopisje (Michel Foucault's History of Culture, str. 25 - 46). Ta filozof (njegove nezgodovinarske izobrazbe mu niso nikoli odpustili) je s svojim "želznim repertoarjem" tem: seks, delo, norost, zapor, jezik, življenje, masturbacija, medicina, vojska, Nietzsche, psihiatrija, Sade, hermafrodit, norei in morilci ter širokim pisateljskim zamahom (brč posedanja v arhivih in razpraščvanja aktov) prav tako malo sodil v svoječasne zgodovinarske kroge, kot sodita Big Mac in konfekejska cherry pie v Boeuscovo "haute cuisine".

Suzanne Desan, asistentka na wisconsinški univerzi v Madisonu, kjer preučuje francosko revolucijo (njene manj raziskane plati), nas v svoji razpravi (Crowds, Community, and Ritual in the Work of E.P. Thompson and Natalie Davis, str. 47 - 71) seznanja z nekaterimi zanimivimi dognanji s področja študija množic ob različnih prelomnih dogodkih in procesih (reformacija/protireformacija, upori, revolucije). Presenečajo dejstva, da množica tudi v najkritičnejših trenutkih reagira po povsem racionalnih vzorcih, ki jih gre odkrivati s pomočjo antropologije (množica kot legitimna sila, ki brani "poštenje", "pravico" pred zlorabami), ter da mnogokrat v zgodovini nastopajo kot gibalo množičnih odzivov ŽENSKE (kot bitja, ki se imajo manj v oblasti in so bolj podvržena emocijam, jih oblasti pogosto obravnavajo blažje kot njihove moške sojurišnike).

Aletta Biersack, izredna profesorica antropologije na oregonski univerzi, se v svojem zapisu (Local Knowledge, Local History: Geertz and Beyond, str. 72 - 96) ukvarja z iskanjem skupnega imenovalca zgodovine in

²⁵ Kot primer "primitivnega" ljudstva primerjaj Edward Evans-Pritchard: *Ljudstvo Nuer, Studia humanitatis, ŠKUC, FF, Ljubljana, 1993, str. 119-132.*

²⁶ Za srednji vek primerjaj Jacques Le Goff: *Srednjovekovna civilizacija zapadne Evrope, Beograd, 1974, str. 212-226; Jacques Le Goff: Za drugačni srednji vek, o.c., str. 53-88.*

antropologije pri podoživljanju preteklosti (nedosežen ideal pri tem je N.Z. Davisova).

Tudi Lloyd S. Kramer, asistent na severnokatoliški univerzi v Chapel Hillu, nas v svojem prispevku (*Literature, Criticism, and Historical Imagination: The Literary Challenge of Hayden White and Dominick LaCapra*, str. 97 - 128) seznanja z dilemami sodobnega zgodovinopisja in zgodovinske znanosti nasploh - ubada se s prepadom med sholastičnim in praktičnim zgodovinopisjem, oziroma med zapiranjem zgodovine v slovnokoščen stolp in med nujnostjo izvajanja interdisciplinarnih študij ter timskega raziskovanja. Kljub naklonjenosti slednjemu pa v zaključku svojega pisanja malce ošteje pretirano "kreativne" pisce zaradi njihove površnosti, bralstvo pa posvari pred možnostjo, da zgodovinopisje postane le še ena izmed literarnih panog.

Drugi del zbornika je posvečen praktičnim primerom "novih pristopov" k zgodovinopisju, začenja pa ga članek Mary Ryan (*The American Parade: Representations of the Nineteenth-Century Social Order*, str. 131 - 153), profesorice na kalifornijski univerzi v Berkeleyju. Avtorica nam predstavi tipično ameriški "karneval" - paradu, od začetkov ob koncu 18. stoletja do prvih desetletij 20. stoletja. Opise parad je poiskala v časnikih San Francisco, New Yorka in New Orleansa ter tako dobila sliko o spreminjanju načina "paradiranja" od začetkov, ko je v paradi sodelovalo resnično celo mesto (združeno po poklicnih ali interesnih združbah), pa do strogo nacionalno obeleženih parad (npr. irskih na god sv. Patrika 17. marea). Iz članka izvemo, da so Američani na ta način sprva praznovali le praznike, povezane z zgodovino svoje države (4. julij, odkritja spomenikov, Washingtonov rojstni dan), kasneje pa so parade "posvojili" tudi priseljenci različnih narodnosti. Zanimiva je struktura udeležencev glede na družbeni položaj - relativno kmalu se iz njih umaknejo višji sloji (uradniki, študentje) in obrtna združenja, njihova gonilna sila pa slej ko prej ostajajo različna uniformirana društva (milice, mestne straže) in nacionalne "jednote". Ženski Američani sprva niso spuščali zraven (ali pa le kot alegorična bitja - "boginja Svobode", personifikacije zveznih držav ipd.), kasneje pa so se vsaj sufražetke izdatno posluževale te oblike demonstriranja svojih zahtev.

Za parade sedaj velja, da jih organizirajo bodisi posamezne etnije ali pa družbene (ponavadi marginalne) skupine (homiči...), medtem ko so splošnodržavne proslave precej redkejšje.

Roger Chartier, "krivec" za pričujoči zbornik, sicer pa direktor Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales v Parizu, to pot piše o različnih načinih sprejemanja in razumevanja zapisanih besedil (*Texts, Prin-*

ting, Readings, str. 154 - 175). Svoj prispevek si je zamislil kot potovanje v zgodovino pismenstva (k izviru ljudskega tiska - "plavi knjižnici"), ko so ljudje bolj kot brali tekst "prepoznavali", tekst pa zaključili z vizijo branja "zaslonov" v prihodnosti.

Thomas W. Laqueur, profesor s kalifornijske univerze v Berkeleyju, nam predstavlja razvoj "človekoljubne proze" (*Bodies, Details, and the Humanitarian Narrative*, str. 176 - 204) - opisovanja človeške bede (težkih življenjskih pogojev, bolezni, umiranja, smrti) z namenom informiranja in spodbujanja k lažšanju teh tegob (zato "človekoljubna proza", brez tega namena bi šlo pač le za morbidnost). Glavni predstavniki te smeri literature so bili sprva zdravniki in "higieniki", ki jih je skrbelo predvsem globalno zdravstveno stanje predindustrijskih in industrijskih družb (razmere v delavskih kolonijah, rudnikih, tovarnah), svoj namen (streznitev, motivacijo k izboljšanju) pa so dosegali prav z navidez neprizadetim, empiričnim opisom.

Zadnji članek (*Seeing Culture in a Room for a Renaissance Prince*, str. 205 - 232) je delo Randolpha Starra, profesorja zgodovine na kalifornijski univerzi v Berkeleyju, predstavlja pa nam študijo, ki je nastala kot "timsko delo" zgodovinarja in umetnostnega zgodovinarja. Starr je med svojim potovanjem po Italiji obiskal številne srednjeveške in renesančne palače (nastale od 13. do 16. st.) ter raziskoval vpliv zgodovinskih (družbenih) dejavnikov na gradnjo in poslikavo omenjenih objektov. Svoje delo je predstavil na primeru mantovanskega dvorca Gonzagov, oziroma Camere degli Sposi v njem.

Tako so se torej pred šestimi leti odzvali na "nekaj novega" v zgodovinopisju Američani. Dvomim, da bo kdo (po tem izčrpnem poročilu) šel preverjat raven njihovega teoretičnega znanja (čemer je posvečena dobra polovica zbornika), ki ga konce koncev lahko zajamemo pri "izvirih" (pri avtorjih kot sta Bloch, Davisova). Mnogo zanimivejše je srečanje z njihovim aplikativnim pisanjem. Žal se pri (nekaterih) Američanih v zgodovinopisju pojavlja obsedenost z Evropo (zlasti s Francijo) in njenimi problemi, kar načelno ni nič slabega, utegne pa Evropejca rahlo utrujati, ko v predstavitvi avtorjev med devetimi imeni odkrije 4 specialiste za francosko zgodovino (večinoma za obdobje francoske revolucije) in preučevalec italijanske renesanse.

Ne gre se torej čuditi, če je v zborniku en sam tekst, ki po moje sodi v ameriško knjižico z oznako "Nova kulturna zgodovina" - gre za razpravo Mary Ryan o paradah, medtem ko bi vse ostalo lahko izdalo kakšno društvo ljubiteljskih prebiralcev historičnoteoretskega teženja.

Omenjenemu zborniku manjka povezava z AMERIŠKIM življenjem - tipi, ki jih avtorji s strahopoštovanjem valjajo po ustih in ki so v preteklih desetletjih pogruntali nekaj novega, so bili pač (tudi) Francozi. Način pisanja, ki so ga poklonili svetu, pa seveda ni namenjen zgolj flancanju o velepomembnosti francoske (in še kakšne evropske) zgodovine, temveč je na voljo (ob ustreznih pokritosti z viri) VSEM državam, družbam in nenazadnje tudi vsem zgodovinarjem, ki vedo, kaj početi z njim.

Greh je torej ponovno odkrivati Ameriko (Ali ni bilo že prvo odkritje napaka?) in zapravljeni kreativnost v brezplodni glorifikaciji in primerjavah različnih (znanih in preverjenih) teorij, medtem ko se ti profesionalno (in siceršnje) življenje izteka.

S svojo pljuvado nočem razvrednotiti pomena teorij zgodovinopisja, rad bi le opomnil morebitne posnemovalce, naj bo teoretična priprava (študij in spremljanje trendov na svetovni sceni) le SREDSTVO in nikakor ne CILJ raziskovalnega dela - svoje moči je smiselno usmerjati v nadgrajevanje obstoječih in uhojenih poti na področju teorije, pri praktičnem delu pa (NA SVOJEM področju) te smernice koristno uporabiti.

Prevedeno v jezik obravnavanega zbornika, bi se ta moto glasilo: JUST DO IT (pa bi človek pričakoval, da Američani poznajo vsaj Nikeov slogan).

Aleksander Žižek

KAJ DELAJO NAŠI SOSEDJE?

CEU History Department Yearbook, 1993, Andrea Pető, Central European University, Budapest, 1994.

George Soros, ameriški finančnik madžarskega rodu, ni zaslovel toliko s svojimi finančnimi operacijami kot s svojo humanitarno dejavnostjo, ki jo izvaja v Vzhodni Evropi. Med drugim je tako botroval ustanovitvi Srednjeevropske univerze v Budimpešti, kjer ločeno od Oddelka za srednji vek deluje tudi Oddelk za zgodovino. Oddelkova skrb je predvsem izboljšanje zgodovinopisja o srednji Evropi. V ta namen posveča veliko skrb komparativnim ekonomskim, družbenim in kulturnim študijam v sami regiji in tudi v regiji v razmerju do celotne Evrope, čeprav pri tem ne zanemarja regionalnih posebnosti. Poleg tega svoje študente seznanja z najnovejšimi teorijami zgodovinopisja, pri tem

pa posebno pozornost posveča tudi konkretnemu raziskovalnemu delu, zlasti sedaj modne kulturne zgodovine. Poleg povsem strokovnih ciljev pa oddelk in z njim celotna univerza hočeta izoblikovati nedogmatičnega in strpnega intelektualca in posredno tudi takšno družbo. Zaradi teh namenov poteka enoletni podiplomski študij in v tem zborniku so predstavljeni rezultati zlasti profesorskega dela v šolskem letu 1993/94. V zborniku najdemo tudi osnovne podatke o dosedanjih študentih in o piscih prispevkov. Za morebitne interese, ki bi radi preizkusili svoje znanje na tem oddelku, bodo poleg tega seveda zlasti zanimivi podatki o študiju. V zborniku zbrane raziskave nimajo nobene skupne tematske točke, temveč so odvisne od avtorjevih raziskovalnih usmerjenosti in njegovega dela na univerzi. In skoraj simbolično prvi prispevek govori o posamezniku in rezultatu njegovega intelektualnega dela - knjigi.

István Bencédi Székely je bil v marsičem povsem običajen učenjak madžarske reformacijske dobe 16. stoletja, ki ni deloval v družbi svojih kolegov, temveč je vso svojo energijo posvetil konkretnemu delu med meščani in nižjimi plemiči v manjših krajih, kjer je tudi nastala njegova znamenita Kronika svetovnih znamenitosti, napisana v madžarščini. In to knjigo, s tem pa tudi njenega avtorja, nam predstavi Katalin Péter¹. Avtor kronike se je z vključitvijo zgodovine Amerike v svetovna dogajanja in predvsem z opustitvijo apokaliptičnega konea kronike, oddaljil od teoloških vzorov takratne dobe. Vendar njegov namen ni bil sekularizacija zgodovinopisja. Napisal jo je z namenom, da napiše zgodovino Madžarov, pri kateri bi zagovarjal tezo o identičnosti Hunov in Madžarov. Njegov glavni namen pa je bil obramba političnega stališča, ko je stal na strani Turkov (oziroma proturške stranke na Madžarskem), čeprav je po drugi strani tudi Turke štel za sovražnike. Svojo *moderno* politično stališče pa je branil s *starim* teološkim nazorom o apokaliptični borbi, s katero bodo zmagali sovražniki verca (Turki), ki bodo s Kristusovim povratkom na zemljo tudi sami doživeli poraz. Zadnje dejanje pa se seveda spet konča s poslednjo sodbo.

Prispevek Éve Balázs² prinaša komparativno zgodovino dveh vin, portovca in tokajca, ki sta že stoletja ponos njunih pridelovalk, Portugalske in Madžarske. Obe vini sta bili tudi v 18. stoletju pomembna izvozna artikla, vendar je prav v tem stoletju prišel v ospredje različen političen položaj njunih domovin, ki je odločilno vplival na izvozno uspešnost enega in drugega vina. Portugalska vlada je za razliko od avstrijske, ki je

¹ Katalin Péter, *On the First Hungarian World Chronicle and its Author, István Bencédi Székely*, str. 23-36.

² Éva Balázs, *Porto and Tokay*, str. 37-45.